

MAAOMAVALITSUS

EESTI MAAOMAVALITSUSTE LIIDU HÄ'ALEKANDJA

22. mail 1936. a.

Nr. 5

NELJATEISTKÜMNES AASTAK.

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: A. Loorits

Tellimise hind:		Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hind:
Aastas	Kr. 5.—	Tallinnas, Suur Roosikrantsi nr. 12.	1 lhk. Kr. 20.—, ½ lhk. Kr.
Pooles aastas	„ 2.50	Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.	10.—, ¼ lhk. Kr. 5.—, ⅛ lhk.
1923 aastak.	„ —.50	Jooksvad arved: Eesti Panga Tal.	Kr. 2.50, 1/16 lhk. Kr. 1.25.
1924—1935. a. à	„ 2.50	linna osak. nr. 609, E. Rahvapangas	Dokumentide kaotamise kuulu-
		nr. 991 ja Põllumeeste keskpangas	tused 50 senti dokumendi pealt.
		nr. 728.	

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

Tallinna Linna
Keskraamatukogu

SISU:

Mõnest küsimusest isikunimede omapäras- tuse alal	Lhk. 67
Perekonnanimede ja nimede muutmise põh- justest	„ 76
Administratiiv-sissenõudmise seaduse muu- datused	„ 78
Vailavanemate palgast ja vallavalitsuste töö- rohkusest	„ 79
Kuulutusi	„ 66

Kuulutatakse

maksvusetaks:

- 1) Johannes Otto p. KALM'i hobusepass, väljaantud Mäetaguse vallavalitsusest 30. apr. 1929. a. Nr. 361 all.
- 2) Johannes Otto p. KALM'i hobusepass, väljaantud Torma vallavalitsusest 17. nov. 1925. a. Nr. 305 all.

Eesti Omavalitsuste ja Ühis-
tegeliste Asutuste Kindlus-
tus A.-S.

„OMA“

Seltsi omanikeks-peremeesteks on omavalit-
sused, pangad ja põllumajanduslikud ühi-
sused

**Suurem ja
edurikkam
koduma
kindlustusettevõte**

Seltsi juhatus: Tartus, omas majas Riia t. 41.
Telef. 3-44 ja 16-12.

Osakonnad: Tallinnas, Rakveres, Võrus,
Viljandis, Pärnus, Tõrvas ja Kuressaares.

Sundnormide kogu

Maaomavalitsuste kohta

vallavalitsused ja teised asutised võivad saada köitmata
Kr. 2.— eest, köidetult Kr. 4.50 eest.

Tellimised adresseerida Eesti Maaomavalitsuste
Liidule, Tallinn, Roosikrantsi tn. 12.

Mõnest küsimusest isikunimede omapärastuse alal.

Ed. Roos.

(Järg.)

Kohtuministeriumi Kodifikatsiooni-osakonna redaktor.

2. Muudetavad perekonnanimed.

Eestistatavate (võõrapäraste) ja muudetavate (halvatähenduseliste ja -kõlaliste) perekonnanimede kohta on Siseministeriumi Üldosakond püstitanud vastavad põhimõtted ning teinud need ringkirjaliselt teatavaks kõigi omavalitsuste perekonnaseisuametnikele. Neid põhimõtteid on käsitelnud ning interpreteerinud Siseministeriumi Üldosakonna abidirektor O. Angelus ühtlasi sellesama ajakirja veergudel (vt. nr. 3 ja 5 — 1935). Arvestades aga selle küsimuse olulisust, tohiks olla õigustatud mõned lisamärkmed ning meenutused.

Eestistatavad perekonnanimed. Siia kuuluvad teatavasti puhtvõõrapärased (*Stahlberg, Valdmann, Müller, Abrušnikov, Mudrets, Gailit, Viitol* jne.) ja poolvõõrapärased nimed, s. t. liitsõnalised eesti ja võõrkeele ainesega (*Rannaberg, Laasfeld, Kõrvemann, Tõnisson, Metsasson* jne.), samuti nimed mis koosnevad eesti sõnast või eesnimest ja võõrkeele tuletuslopust (*Rebasov, Oimaskov, Jaanov, Kuuskler, Kuuslich*, jne.) ja lõppeks häälikuliselt, foneetiliselt võõrapärased nimed (*Grepp, Bakler, Gender, Pääške, Šipai* jm.), s. t. nimed, mis parandatud ei muutu eestipäraseiks (*Pakler, Pääske, Šipai* — on erapooletud; vrd. aga: *Brido — Priido* või *Prüidu, Birk — Pirk, Tafel — Tahvel, Say — Sai, Röandt — Rüand*). Seda laadi perekonnanimede saatuse otsustamine ei esita üldiselt raskusi. On ju siin võõrapärastuse tunnused väga ilmsed.

Kuid meie võõrapäraste, või täpsemalt — eestistamist vajava nimikonna koostis on hoopis kirevam. On ju koguvalt nimesid, mille algupära pole üldse kindlaksmääratav. Siseministerium nimetab neid oma ülalmainitud ringkirjas erapooletuiks. Täpsemalt väljendades kuuluvad erapooletute liiki nimed, mis ei evi mingit sõnalist tähendust eesti keeles ega võõrkeelisel, näiteks *Pärval, Naska, Medri, Oller, Raaper, Tivits, Albok, Lasimer, Runtel* jms.

Asjaomased ametiisikud teavad väga hästi, kuivõrd sageli tuleb kokkupuuteid säärast laadi perekonnanimedega. Igal üksikjuhtumil tuleb hoolikalt kaaluda, et

ei jäetaks püsima võõrapärast või vähemalt tingimata eestistamist vajavat erapooletut nime. Sest valdav enamus erapooletuid perekonnanimesid pole oma häälikuliselt koostiselt paremad võõrapärasteist. Püsi väärib erapooletu nimi täiel määral siis, kui ta on foneetiliselt eestipärane. Kuid kõrvuti kõnesoleva patustusega on samavõrra võimalik teine, nimelt vastupidises suunas — et lubatakse hüljata täiesti eestipärasteid, mehiseid nimesid, nimesid, mis kujutavad täpselt mingit eesti sõna. Sest esimesel muljel erapooletuna tunduva nime algupära otsustamisel tuleb arvestada mitte ainult meie ühis- ja kirjakeele sõnavara, vaid samuti murdesõnu, haruldaseks muutunud sõnu, igasuguseid uudisõnalisi loominguid ja lõppeks ka kohanimed. Loomulikult on lootusetu sel alal teostada täielikku kontrolli kas või sel lihtsal põhjusel, et puudub kogu eesti sõnavara sisaldav sõnaraamat. Siiski meil on säärane hinnatav teos nagu Wiedemann'i sõnaraamat. Akadeemilise Emakeele Seltsi poolt väljaantud täiendused („Lisasonastikud“) mainitud sõnaraamatule pole kahjuks üldsusele kättesaadavad. Tõsi küll, ka Wiedemann'i sõnaraamat on juba mõnda aastat trükist otsas ning muutunud raamatuturu haruldiseks. Arvestades kõike seda, on ulatuslikuma ning lõpliku kontrolli teostamine mõeldav ainult keskasutises — Siseministeriumis.

Kuid Siseministerium ei teosta ainult kontrolli, vaid ta annab ka nõuannet, lahendab kahtlased küsimused. Perekonnanimede ja nimede korraldamise määruse § 22 näeb ette: „Riigi- ja omavalitsuste ametnikud, kellele Siseminister Perekonnanimede korraldamise seaduse § 2 põhjal on pannud perekonnanimede ja nimede eestistamise ja muutmiste sooviavalduste otsustamise, esitavad asja otsustamiseks Siseministrile, kui tekib kahtlus...“ Edasi järgneb 6 punktis kahtlusvõimaluste loend. Nõuande saamiseks on võimalik ning ühtlasi soovitatav pöörduda ka Nimede Eestistamise Keskbüroo poole. Mitmed perekonnaseisuametnikud on kõik kahtlusalused nimed välja kirjutanud ning saatnud need kogu ulatuses Keskbüroole otsustamiseks. Need nimestikud on piltlikuks tõendiks, kuivõrd hädasti vajatakse

nõuannet. Jääb ainult loota, et tulevikus nõuande soovimised saageneksid. See on hüveks nii perekonnaseisuametnikele kui ka nimede omapärastuse liikumisele.

Vaatlesime eespool erapooletute perekonnanimede ühte liiki. Kuid on veel teinegi liik. Siia kuuluvad nimed, millel on aluseks meie oma sõnad, mis aga häälikuliselt ühtuvad täpselt mõne võõrkeele sõnaga. Näiteid: saksa — *Ader, Alt, Haar, Oder, Ost, Lang, Saat, Ein, Andre, Sage* jmt.; läti — *Osa, Osis, Padure, Pala, Patvere, Ridas, Riba, Tase, Tulis, Važi, Aukla* jt.; vene — *Karp, Ugor, Perila, Udara* jt. Sääraseid kokkusattumusi võib tuua ka rootsi ja soome keelest, samuti ükskõik millisest teisest keelest. Kehtivate põhimõtete kohaselt võib kõnesolevat laadi nimesid muuta, kuid erilist vajadust seks ei ole, „sest kui hakkaksime muutma puhteesti-tüvelisi nimesid, millele leiduvad juhuslikud homonüümid võõrkeelis, jõuaksime välja mõnikord naeruväärsusteni. Näiteks kuuluksid siis muutmisele niisugused nimed nagu *Tamm* ja *Lind*, mis Skandinaaviaski sageli esinevad, isegi „*Saar*“. Nõnda sõnab prof. J. Mägiste („Eesti nimi“, lk. 8). Ent nagu näeme allpool, on selline kokkusattumus hoopis määravam võetavate nimede juures.

Halvatähenduselised ja -kõlalised perekonnanimed. Teame oma perekonnanimede tekkeajaloost, et need pole kaugeltki vaba valiku saadused. Meie esivanemaile sageli sõna otse ses mõttes *ant* nimed, kusjuures nime saaja soov ei mänginud mingit osa. Nimede andmise tegelik teostaja oli tavaliselt mõisa opman. Ja kui me oma perekonnanimede seas leiame otse rõvedaaid, ebakirjakeelseid, siis peame nende tagant otsima küll opmani isiklikkude vahekordade õiendamist ning kättemaksuiha. Küllap seda võimalust mõtleski kindralkuberner Paulucci, kui ta Liivimaa kirikuvalitsust palus valvata, et „talupojad rumalaid ja sündmata“ nimesid ei võtaks. Sest kuidas on mõeldav, et talupoeg ise oleks hakanud taotlema säärast nime.

Arvestades ülalöeldut on mõistetav, miks Perekonnanimede korraldamise seadus võimaldab halva või labase tähendusega perekonnanimede muutmist ühel alusel võõrapärastega. Iseasi on aga see, kuidas sisustada ning piiritella mõistet „halvatähenduseline“. Nimede eestistuse liikumise algaastal avaldatud albumis „Eestlasele eesti nimi“ võtab mag. J. Aavik kir-

jutises „Missuguseid nimesid ja mispärast tuleks muuta“ näiteks järgmise seisukoha: „Kuid muudetavate nimede arv suureneb veel märksa, kui nende juure ka veel need nimed arvame, mis esteetilisel põhjusel tuleks muuta. On olemas nimelt terve rida inetumaid nimesid. Inetumate nimede hulka tuleb lugeda kõige päält kõiksugu ebaviisakad ja ropud sõnad... Edasi tuleks hoida niisuguste inetute nimede eest, milledeks on kõiksugu vähem suursuguseks peetud loomade või asjade nimetused, näit. Lehm, Vasikas, Oinas, Piip, Pytt, Puss, Toru... Inetumaiks teataval määral peaksin ka suurt hulka ühesilbilisi nimesid, nimelt niisuguseid, millede lyhikelele vokaalile järgneb pikk konsonant või kaksikkonsonant: Kipp, Köpp, Kukk, Pukk, Täks, Plöks, Päts, Neps jne.“ Aavik'u kirjutisega ülaltsiteeritud osas ei ühine aga albumi toimetuse, nagu nähtub vastavast märkusest kirjutise juures.

On pikematagi ilmne, et kui otsustavaks teguriks jätaks nime muutmisel nimekandja maitse, siis sõidaksime otse teed ummikusse. Kujukaid näiteid pakuvad selles suhtes Siseministeeriumi nime- muutmissooviavaldiste läbivaatamise komisjoni (30. I — 8. V m. a.) protokollid. Neist nähtub, et muuta on tahetud näit. järgmisi nimesid: *Ives, Jõudvald, Kass, Karus, Kodanik, Käo, Kärmik, Kärp, Lippasaar, Murakas, Nõlvik, Nurk, Paljak, Raudkammitš, Tasak, Tarikas, Tõll, Tuvik, Vaik, Vihalem, Vammus, Västrik* jpt.

Lähemas minevikus on halvatähenduseliste nimede muutmise kohta korduvalt sõna võtnud prof. A. Saareste, kelle suhtumine sesse küsimusse on peaaegu diametraalselt vastupidine mag. J. Aavik'u omale. Saareste arvates võiksid olla muudetavad „ilmselt ebatsensuurised (*Peer*) või teotavalt sõimusõnalised (*Jabur*)“ nimed, püsima peaksid aga näiteks järgmised: *Rott, Päits, Oinas, Sopp, Orik, Lammas, Mullikas, Tont, Pott, Punn* jt. (vt. „Postimees“ 15 II 1935). Prof. Saareste seisukohaga ühtuvaid arvamusi on ajakirjanduses vilksatunud korduvalt.

Kahtlemata peab nimede muutmine olema rahvuspoliitiline liikumine, s. t. taotlema võõrapäraste nimede kadu. Vähemalt möödunud aasta algupoolel oli halvatähenduselisuse tõttu muuta lubatud nimede protsent tõesti liiga suur ning halvatähenduselisus liiga avaralt tõlgendatud. Hiljem leidub patustusi hoopis vähem. Ja

näib, et Siseministeeriumi ringkirjas perekonnaseisuametnikele võetud kesktees küsimuses on „kuldne“.

3. Võetavad perekonnanimed.

Ent lialdused ning patustused meie senise eestipärase nimevara suhtes pole siiski nimede eestistuse ala olulisemaid küsimusi ega pahesid. Hüljatud nimed muutuvad paratamatult minevikuks. Nad ununevad ja eksimused nende vastu ei häiri meid sel lihtsal põhjusel, et nad ei puutu meile ette. Hoopis tähtsam on võetavate nimede nägu. Sest need on olevik ja tulevik. Neid peame nägema ning kuulma, arvestama ning arvustama. Otse samuti kui nende kandjaid. Seepärast peab iga uus nimi vastama teatud põhinõudele, eeskätt neile nõudele, mis asetab nimede omapärasust kui rahvuspoliitiline nähtus. Vastasel korral pole nende teke õigustatud. Kuid hea eesti nimi nõudleb peale mainitu veel muudki.

Eestipärasuse küsimus. Seaduse postulaat sel alal kõlab järgmiselt: „... uueks perekonnanimeks ei või olla... perekonnanimi, millel võõrkeelne kuju“. Algnõudeks on seega eestipärane kuju. Perekonnanime eestipärasuse tunnused määratleb Siseministeeriumi Üldosakond oma ringkirjas (nr. 981—15. VI 1935) perekonnaseisuametnikele järgnevalt: „Eestipärasust tuleb lugeda perekonnanimed: 1) mis on selgelt eestikeelsed ning eestipärase foneetikaga...; 2) mis ei ole küll tähenduslikult selgelt eestikeelsed, kuid on eestipärase foneetikaga ning tuletatud eesti käändsõna- või kohanimeliidetega; 3) mis küll praegu midagi ei tähenda, kuid oma häälikkombinatsioonilt on eestiilmeline; siia rühma tuleb eriti lugeda eestipäraseid kohanimed, mil praegu puudub selge tähendus...“

Selle lühikese valandusega (eespoolsest tsiteeringust on jäetud välja näited) on antud kõik oluline — üldjoonis. Kuid ükski vormel pole nii täpne, et suudaks näha ette tegelikku elu oma tuhandetahulisuses. Seepärast allpool mõned täiendavad märkmed.

Esmalt erapooletud nimed. Neid taotletakse uuteks nimedeks üsna sageli. Ja paljud perekonnaseisuametnikud osutavad nende suhtes liiga heldet vastutulekut. Ükski loogiline ja sirgjooneline tegevus ei või lubada vastuolusid. Kuna ka erapooletud nimed on muudetavad resp. eestistatavad, nagu väljendatud eespool, siis

on ometi endastmõistetav, et uueks nimeks neid võtta ei saa. See ei hõlma mitte ainult sõnalise tähenduseta erapooletuid nimesid, vaid ka neid, mis on küll täiesti eestipärase, kuid ühtuvad tähttähele teatavate võõrkeelte sõnadega. Järelikult pole võetavad näiteks järgmised nimed: *Ein, Lang, Lauter, Heide, Saat, Ring, Veste, Enge* jt. (kõik langevad häälikuliselt kokku saksa sõnadega); *Padure, Paduse, Pala, Ragana, Ridas, Riba, Saime, Tase, Tulis, Aukla* (kõigil täpsed häälikulised vasted läti keeles); jms. Tõsi küll, mõned kõnesolevat laadi nimed on antud, nagu *Renne, Rinne, Veste* jt. Kuid siin on tegu õnnetute „lääbilipsamistega“, eranditega.

Äsjamainitud reegel ei kandu aga täies ulatuses enam liitsõnalisile perekonnanimedele. Liitsõnalisel perekonnanimele ja samuti nimed, mis on tuletatud lühendus- või tuletuslõppudega, loetakse korralikeks eesti nimedeks selgi juhtumil, kui nende esimeseks liitosaks või põhisosaks on nn. erapooletu sõna, näit.: *Aasmäe, Aasna, Valdre, Valdoja, Altmäe, Haarna, Adermäe, Ostla*. Mõistagi pole enam erapooletuks tunnustatav nimi, mis esindab mingi võõrkeele sõnaga kokkulangeva sõna genetiivset, essiivset või ablatiivset kuju. Nõnda siis on täiesti eestipäraseid: *Aasa, Aasast, Aasalt, Eina, Einast, Einalt* jms. Hoopis ettevaatlikumat suhtumist nõuavad aga liitsõnalisel nimed, milledes võõrsõnaga ühtuv eesti sõna on järelosiseks. Tüübilisiks näiteiks on siin *vald*-sõnaga lõppevad nimed, eriti eestipärasustunud eesnimedele liituvana. Seepärast võiks vaevalt olla laimatud eestipäraseid perekonnanimed näiteks järgmised: *Andering, Metslang, Heinsaat, Seinvald, Sardvald, Jaakvald, Merihain* jpt. Lõppeks kolmas juhtum. Vaevalt tarvitseb kinnitada, et kui lükatakse tagasi nimed nagu *Ein, Lang, Heide*, siis loomulikult on lubamatud ka nende liitmoodustised *Einlang, Langheide, Saatvald, Reinvald, Haarein, Langader* jne.

Eri vaatlust nõuab Siseministeeriumi Üldosakonna ülaltsiteeritud ringkirja eestipärasuste tunnuste teine punkt. Seda kaldutakse tõlgendada liiga avaralt. Mainitud punkt tunnustab eestipäraseiks perekonnanimed, mis ei ole küll tähenduslikult selgesti eestikeelsed, kuid on eestipärase foneetikaga ning tuletatud eesti käändsõna- või kohanimeliidetega. Siia peavad kuuluma ka liitsõnalisel perekonnanimed,

milledle esimene osis pole selgesti eestikeelne, kuid evib eestipärast foneetikat. Säärased nimesid leidub hulgana nimedevalimikus „Eesti nimi“. Tegelik elu näitab aga, et ei taotelda kodanikkude poolt (mõnigikord perekonnaseisuametniku nõusolekul) mitte ainult erapooletu algusosaga nime, näiteks *Nortamm*, *Vurtmäe*, *Reiniste*, vaid koguni kombinatsioone võõrsõnadega, nagu näiteks *Andersoo*, *Andersoon*, *Leisesalu*. Viimaseist palju õigustatumad pole ka nimed nagu *Engmaa*, *Endmaa*, *Mannsalu* jt., sest nende esimene osa meenutab ikkagi eelkõige vastavat saksa sõna.

Eri rühma patustusi eestipärase perekonnanime vastu moodustavad nimed koostisega: võõrapärane eesnimi + mingi eesti sõna. Siin satume kokku imeliku vastuoluga. Nagu käesoleva kirjutise algosas näeme, tuleb teha kindlat vahet eestipärase ja võõrapärase eesnime vahel. Pole näiteks võimalik võtta eestistamiskorras eesnimesid: *Hans*, *Jakob*, *Marten*, *Martin*, *Paul*, *Villem* jt. On ainuke loogiline järeldus, et neid pole võimalik võtta ka eestipärase perekonnanimena, ükskõik kas otseselt sel kujul või mingi järeliitiga. Kui aga hoolimata sellest võime, jälgides senivõetud perekonnanimesid, kirjutada välja järgmised nimekujud: *Hansalu*, *Hanssoo*, *Jakobsoo*, *Martensoo*, *Martinsoo*, *Paulsoo*, *Villemsõo*, *Villemssoon* — siis on siin küll tegemist kahetsusväärts arusaamatusega. Need on puhtal kujul seadusvastased. Seda lihtsat tõsiasja ei pea perekonnaseisuametnikud unustama, kui kodanik esitab sooviavaldise säärast laadi uue nimega.

Perekonnanimede õigekeelsuslikust küljest. Kuna meil pingutuslikult püütakse tõsta keeleoskuse taset kirjatähelises väljenduses, kuna meid järjest solvavad õigekeelsuslikult vigased sildid kaupluste ustel, aiaplankudel, vigased väljendid filmes, plakateil, kuulutus-tahvleil ja mujalgi avalikus pruugis, siis peame püüdma, et neid patustusi meie õigekeelsuse vastu ei tõstaks lisaks veel eestistamise ja muutmise korras tekkivad perekonnanimed. Kestab ju perekonnanimi põlvedest põlvedeni. Meie endised nimed on kahetsusväärtselt vigased. Uute, päev-päevalt lisanduvate nimede ülesandeks jääb seepärast ühtlasi mõjustus, et endised tõuseks õigekeelsuslikult nende tasemele.

Nime keeleline laitmatuse nõue, mitte soov. Perekonnanimede ja nimede korraldamise määrus lausub esimeses paragrahvis: „Perekonnanime võtmisel või muutmisel ja nime muutmisel ei saa võtta uueks perekonnanimeks või nimeks säärast, mis ei vasta eesti keele õigekeelsuse eeskirjadele.“ Järelikult uue nime või perekonnanime andmisel õigekeelsuse nõuete vastu eksimine on samastatav seaduse vastu eksimisega. Perekonnanimed nagu *Lillebärg*, *Maddisoo*, *Pärnpu*, *Terris*, *Vette* jt. olgu seepärast hoiatuseks, milline laitmatu eesti perekonnanimi olla ei tohi.

Üldreeglina kehtib perekonnanimede suhtes põhimõte, et neid kirjutatakse samade grammatilis-ortograafiliste reeglite järgi nagu harilikke üldsõnugi. Kuid on ometi terve rida erandeid. Siseministerium esitab need oma ringkirjas neljas punktis. Allpool järgneb nende kohta mõningaid illustratsioone ja täiendusi.

1) Perekonnanimesid võidakse kirjutada nende hääldamise kohaselt mittegrammatiliselt, kui liitsõnaline perekonnanimi keeletarvitaja praeguses teadvuses ei tundu enam selge liitsõnana või kui tema liitsõnaline tähendus on muutunud ebaselgeks, näiteks *Tampere* (õigekeelsuse reeglid nõuavad siin *Tammperre*), *Sualep*, *Sivalep*, *Oksaare* (peaks olema *Okksaare* või *Okssaare*), *Kassaare* (peaks olema *Kasssaare*), *Põlma* (eeldades, et siin on algkujuks *Põllmaa*, analoogiliselt kohanimele *Põllküla*), *Pütsepa* (eeskujuks *Rätsepa*) jt. Kuid eeldust „keeletarvitaja praegune teadvus“ ei või tõlgendada liiga avaralt. Ilmselt on näiteks järgmised lubatud nimed vigased: *Enmaa* (peab olema *Ennmaa*), *Linnitam* (p. o. *Linnitamm*), *Mikhein* (p. o. *Mikkhein*), *Pikmäe* (p. o. *Pikkmäe*), *Piksaar* (p. o. *Pikkkaar*), *Presjärv* (p. o. *Pressjärv* või *Preesjärv*), *Puusep* (p. o. *Puu[s]sepp*), *Ragmets* (p. o. *Raagmets*), *Randlep* (p. o. *Randlepp*), *Tomsar* (p. o. *Toomsar* või *Toomsaar*), *Tõnsoo* (p. o. *Tõnnsoo*, või olgu siis *Tõnso*) jt.

2) Kui perekonnanimeks võetakse kohanimi, siis võib seda võtta vastavalt kohanime kirjutusviisile, arvestamata õigekeelsuse nõudeid, näit. *Tamsalu* (keeleliselt õige *Tammsalu*), *Haapsalu* (keeleliselt õige *Haabsalu*), *Põltsamaa* (peaks olema *Põldsamaa*), *Rakvere* (õigekeelsuse kohaselt *Rakkvere*), *Pikküla* (peaks olema *Pikkküla*), *Naestemäe* (õige oleks *Naistemäe*), *Mustamäta* (õige *Mustamätta*) jt.

3) Kui perekonnanimele vastav üldnimi algab häälikuga *h*, siis on võimalik perekonnanimede kirjutamisel see *h* jätta ära näit. *Aavik, Unt, Einavere*. See punkt viib meid otsapidi murdeliste joonte piirkonda, kuid väga tagasihoidlikult. Vaadeldes parandusküsimust, nägime, et perekonnanimede võtmisel võib rakendada mitte ainult murdesõna, vaid ka muid murdepärasusi. Meie kirjakeel ei tunne häälikuid *o, ä* ja *ü* kaugemal esimest silpi, kuid perekonnanimedes võib neid rakendada (*Palo, Perä, Kääbä*; *ä-d* ja *ü-d* ei peeta siiski soovitavaks). Lubatavad on samuti nimekujud, kus kirjakeele pikale täishäälikule vastab mingi kaksiktäishäälik (*Saad, Laast, Paas* asemel *Suad, Luast, Puas* või *Soad, Loas, Poas*; *Pääsuke, Hääil, Pääs, Määre* asemel *Peasuke, Heal, Peas, Meare*; *Küüs, Küün, Nüüdse* asemel *Küüs, Küün, Nüüdse*; jm.), kus kaksikkaashääliku asemel on sõna algul üks (*Kruus, Kraav, Klaas, Traat, Trepp* asemel *Ruus, Raav, Laas, Raat, Repp*), samuti *Kollane* asemel *Köllane, Teose* asemel *Teokse, Laose* asemel *Laokse, Heina* asemel *Haina* ja palju muid murdelisi kujusid ja jooni.

4) Kui liitsõnalise perekonnanime lõpus on *-maa, -soo, -saar*, siis võib seda lõpposa kirjutada ka *-ma, -so, -sar*, näiteks *Pöldma, Männapso, Oissar*. See reegel nõuab vastavalt hilisemaile tõekspidamisile ja reeglipärasustele üsna ulatuslikku kohendamist.

Esmalt *-maa* ja *-ma* rakendamise küsimus. Prof. Mägiste sõnab „Eesti nime“ sissejuhatavas osas selle kohta järgmist: „Poleks võimatu eelnevais juhtudes (s. t. nimed nagu *Alemaa, Kesamaa, Odramaa*) ka lühem *-ma*. Kuid see lühendatud liide tundub soovitav juhtumel, kus *-maa* liidetakse kaashäälikulisele tüvele ja seejuures eriti, kui sõna (esimene silp) on kolmandas vältes: *Luhtma* (või ka *Luhtmaa*), *Kaskma, Pöldma*...; eelmiste kõrval siis ka *Pajusma, Lepisma*...“ Teatavasti „Eesti nime“ sissejuhatav osa koostati ja trükiti varem ja alles siis valimikuosa. Alles valimiku ennast põimides kujunesid ses küsimuses kindlad seisukohad. Nõnda siis näeme, et valimik eelistab kujusid *Alemaa, Lepisma*, mitte *Alema, Lepisma*.

Arvestades öeldut tuleb *-maa* ja *-ma* küsimuses käia järgmiste reeglite järgi: Kolmandavälte l i s s i s s õ n u s on häälduse poolest *-ma* alati parem kui *-maa*, liitugu ta kas täishäälikule (nagu

Kaldrema, Pöldrema, Kandrema, Kildama, Oidrema, Saardema, Oosema) või kaashäälikule (nagu *Raudma, Raidma, Uusma, Valgma, Randma, Pöldma*); siiski — kus maa tähendus on väga ilmne, seal on *a*-line kuju siiski sobivam (*Kaldamaa*), — või kui nimelt soovitakse maa tähendust säilitada (*Pöldmaa*). Teisevälte l i s s i s s õ n u s peab täishääliku järel olema alati *-maa* (järelikut *Hallamaa, Hellemaa, Lillemaa, Vellemaa, Kannu-maa, Oosimaa* jm.), kuid kaashäälikule liitudes sobib ka *-ma* siis, kui esimene silp on ilmselt pikk ja pole võimalik asetada rõhku teisele silbile (näiteks *Aarisma, Tuugerma, Vaaderma, Heiderma, Illurma, Lillepma, Kannelma*). Siingi olgu rõhutatud — kui maa tähendus on väga ilmne (nagu *Kallasmaa, Tallermaa* jne.) või kui nime võtja soovib maa tähendust säilitada, siis on *-maa* eelistatavam. E s m a v ä l t e l i s s i s s õ n u s peab alati olema *-maa*, ükskõik kas on tegemist liitumisega täishäälikule (nagu *Rajamaa, Külamaa, Võsammaa, Tulimaa, Lehemaa*) või kaashäälikule (nagu *Odermaa, Küdermaa, Avarmaa*). Tõsi küll, meie kohanimede eeskujul tohiks siingi võimalik olla *a*-line kuju, kuid selles tüübis võib rõhk kergesti kanduda teisele silbile (näiteks *Avárma, Odérma, Edérma*), eriti teeksid seda eesti keelt vähe tundjad ja välismaalased.

Eranditult kehtib *-ma* rakendamise suhtes kõigis tüüpides, s. t. olgu nime esimene liitosa esimesel, teisel või kolmandal vältel — põhimõtte, et tulemuseks ei tohi olla infiniitvkuju, *ma-tegevus* nimi. Seega tuleb kahetseda näiteks järgmiste perekonnanimede olemasolu: *Koitma, Kuulma, Peitma, Rajama, Varama, Viitma* jt., seda pahem, et need on kirjakeele tavalisimad ajasõnad.

Samuti nagu *-maa* pole ka *-saar* eranditult lühendatav. Kõigepealt tähendatagu, et liitudes täishäälikuga lõppevale sõnale, on väga sageli *-saar* asemel parem *-ssaar*, (näit. *Laanessaar, Pedassaar, Kõossaar, Hiessaar* jt.). Viimasel juhtumil on lühendi *-ssar* (omastav kääne *-ssari*) tarvitamine võimalik eriti kolmandavälte l i s s i s s õ n u s: *Oissar, Kõossar, Käössar, Teessar, Aossar, Uussar* (vrd. aga *Oisar, Kõosar, Käosar, Teesar, Aosar, Uusar* — kõik ebasobivad), kuid ka muil juhtumel, kui *saare* tähendus enam teravasti esile ei kerki: *Järveaar, Pärnassar, Perassar, Kaerassar*. *-saar* asemel *-sar* on võimalik kolmandavälte l i s s i s s õ n u s kaashääliku-

ga lõppevais sõnus eriti siis, kui tähendus kaldub hämarduma: *Tamsar, Metsar, Hintsar, Jäässar, Maatsar, Piksar* jm.

Mis puutub *-soo* või *-ssoo* lühendamise, siis juba „Eesti nime“ sissejuhatavas osas ollakse väga tagasihoidlik selle soovitamise suhtes: „Mõnikord oleks võimalik lühend *-(s)so*: *Männikso, Pedakso, Laugasso* jne., kuid tundub võõrastav.“ Ning vastavalt sellele seisukohale leiame valimikus endas ainulistena *Pedaksoo, Laugassoo* jne. Hilisemad tõekspidamised keelavad juba *-soo* lühendatud kuju rakendamise eranditult. Ja kui erandeid siiski näib olevat, siis on need kohanimelist või hoopis muud algupära. Arvestades eelnevat, ärgu kordugu edaspidi enam näiteks järgmist laadi perekonnanimeid: *Avarso, Aveso, Heinso, Jaakso, Juaso, Laanso, Mannso, Mägiso, Rajaso* jm.

Vaadeldud liitsõnaliste perekonnanimedele lõpposade lühendamise kõrval on piiratud määral veel *-puu* asendatav *-bu-ga*, nimelt helilise kaashääliku järel, näiteks *Pihelbu, Trombu, Mannerbu*. Lõpposa *-roo* ei sobi lühendada, samuti pole *-ro* õigustatud lühenduslõpu *-ru* asemel (näiteks *Hindro*), sest *-ru* on algselt tuletusliite *-ur* (*kangur*) omastavaline kuju (*kangur — kangru*), seepärast on *o-line* kuju täiesti põhjendamata.

Juhtumil, kui liitsõnalisel perekonnanimes on algosaks eesnimi, siis peab see sealse rakenduses olema samavõrra veatu nagu eesnimenagi. Näiteks eesnimede *Aadam* ja *Peeter* kõrval pole millegagi õigustatud kujud *Adam* ja *Peter*, need ei vasta meie õigekeelsuse nõudeile. Pidades silmas seda, jäägu negatiivseiks eeskujudeks senini eestistamiskorras saadud perekonnanimed *Adamsoo, Petersoo*.

Moonuslikud ja ebaloogilised perekonnanimed. Nagu eespool nägime, asetab seadus võetavale perekonnanimele kaks kategoorilist nõuet — ta olgu eestipärane ning õigekeelsuslikult veatu. Väljaspool neid nõudeid jääb nime valijale täielik valikuvabadus. Kahjuks senise töö tulemused osutavad, et seda vabadust tarvitatakse tihti üsnagi kurjasti. Nimede muutmiseks tegelikke juhendeid andev kirjandus tähistab tavaliselt võimaluse, et paljusid võõrapäraseid nimesid saab eestistada õige vähese teisendusega. Eriti lihtne on selle menetluse rakendamine eesti ja saksa keele segamoodustisis, näiteks

Metsman — Metsmaa, Vösberg — Vösümäe, Pöderson — Pödersoo, Reinvald — Reinuvalla, Mäemann — Mägismaa, Nõmmberg — Nõmmpere, Müllberg — Müllumägi, Kurrikof — Kuriku. Ka puhtsaksakeelsed nimed võimaldavad taotella samakõlasust, nagu: *Hermann — Äärmaa, Mangelson — Mangla, Hellmann — Hellemaa*. Nii õnnelikult ei lase aga end eestistada kuigi palju võõrapäraseid perekonnanimesid, — kui me peame just lugema õnnelikuks lahenduseks endise ja uue nime võimalikult lähedase samakõlasuse. Näiteks nimedele *Diesfeldt, Aleksandrov, Freiberg* jpt. pole võimalik saada, lähtudes kõnesolevast seisukohast, head vastet. Muidugi — kui eesmärgiks on eestistamine ükskõik mis tulemusega, siis võiks neist saada mõnesugused värdjad: *Tüsveli, Aleksaroo* või *Alendihoov, Reipärg* või *Preipärg*. Need on vabalt toodud, kuid mitte liialdused. Selle tõenduseks järgnegu juba näiteid „Riigi Teataja Lisast“: *Ackerberg — Akenbärg, Akperk — Allpärg, Anderson — Andesoon, Bierberg — Piirpärg, Bergmann — Pärigmaa, Bleier — Priiäär, Engmann — Engmaa, Endemann — Endmaa, Eilmann — Eilmaa, Glasberg — Klaasberg, Jaanson — Jaansoo, Juhanson — Juhansoo, Jonson — Joonsoon, Kerberg — Keerpärg, Klesmann — Kleesmaa, Lindeberg — Lindepärg, Loorberg — Loorpärg, Martson — Martsoon, Martinson — Martinsoon ja Martinsoo, Martinson — Martensoo, Mikkelson — Mikkelsoo, Nordmann — Nortmaa, Peterson — Petersoo, Pitkberg — Pikkpärg, Samelperk — Sammalpärg, Stuhlberg — Tuulpärg, Tamberg — Tambärg, Tennemann — Tennemaa, Tomberg — Toompärg, Tonberg — Toonpärg, Truumann — Truumaa, Veelmann — Veelmaa, Villemson — Villemsoon, Vesberg — Vesipärg* jt.

Iga sellise nime tagant irvitab meile vastu endine võõrapärane kuju. Ja koguni: sageli pole hääldeuslikult mitmete nimede juures midagi saavutatud. Sest *Martinson, Villemson* kas ühe või kahe *o-ga* — kõneldes on täiesti ükskõik. Samuti *Lindpärg, Loorpärg, Tambärg* jmt. Selle oluliseks põhjuseks pole mitte näiteks sõnade „*berg*“ ja „*pärg*“, „*son*“ ja „*soon*“ kõlaline ühtivus või mitte-eestipärasus (sest eestipäraseid on nad kindlasti), vaid hoopis miski muu. Säärased nimemoodustised on nimelt ebaloogilised ja võõrkehalsed eesti perekonnanimed omapära sei-

sukohalt. Kahjuks pole meil ilmutatud veel meie perekonnanimede üldnimestikku. Kuid võime öelda ilma selletagi, et endiste eestipäraste nimede seas ei leidu *-soon-* ja *-pürg-lõpulisi* nimesid, *-soo-lõpulisi* kahtlemata on, aga suhteliselt mitmekümnekordselt vähem kui uudisnimede seas. Saksa ja rootsi nimedes on lõpp *-son* (resp. *-sohn*) loomulik, samavõrra loomulik nagu meie nimedes *-poeg* (ometi mitte iseloomulik eesti perekonnanimedele), nagu *Pärtelpoeg, Kavalanpoeg, vrd.* ka rahvaluulest: *Kalevipoeg, Sulevipoeg, Alevipoeg, Olevipoeg*. *-berg-lõpuliste* võõrapäraste nimede rohkus on täiesti mõistetav (samavõrra mõistetav kui eesti *-mäe* või *-mägi-lõpulised* nimed), sest need on otsesed tõlked eesti keelest. Selle ilmsiks tõenduseks on kas või nimed nagu *Võsberg, Randberg, Kiviperk, Aasberg* jt.

Moonutuslikkude ja ebaloogiliste perekonnanimede tõkestamiseks on suurim võimalus perekonnaseisumetnikel. Isiklik mõjustus on siin määrav. Kindlasti olakse üsna sageli selliste nimede valimisel patustuse suhtes hea eesti nime vastu ebatõenäoline. Kui aga vastavad ametiisikud selgitavad kujukalt, et näiteks *Martinsoon, Villemsoo, Juhansoon* jt. pole sugugi paremad kui *Martinseen* (vrd. *Martinsen*), *Villemtaat* (vrd. *Wilhelmstadt*), *Juhansoon* (vrd. *Johansen*) — või ka: *Martinmaja, Villemvõsa, Juhantoru* — küllap siis kodanik jääb mõtlema ning loobub meelsasti oma väärsoovist. Sada aastat tagasi anti meile narrinimesid, ärgem neid nüüd vaba rahvana ometi ise taotelgem.

Tundevarjundilised ja ilutsevad perekonnanimed. Praegusel perekonnanimede muutmisel on maitse avaldamiseks kaks võimalust. Ühte vaatlesime ülal, käsitelles halvatähenduselisi nimesid. Seal, nagu nägime, on isikliku maitse rakendamine õige piiratud. Teine võimalus — uute nimede valimine — annab maitsele täieliku tegevusvabaduse. Prof. Saareste, kes on uurinud meie endiste perekonnanimede koostist, võib laialdase materjali alusel väita, et: „Võrdlemisi harukordsed on ilutsevad nimed nagu Mihkli *Roosileht*, Kuusalu *Lilleväli* ja Jõhvi *Roosimägi*. Peaaegu tundmatud on praegusele maitselagendusele nii omased *-la, -lo, -ngo* ja *-sto* lõpulikud nimed“ (ajakirja „ERK“ nr. 9/10 — 1934, lk. 146). Praegutsiteeritud kirjutise lõpetab autor järgmiste riidadega: „jääks vähemalt soovida, et tule-

vikus võetavad liignimed kujuneksid meie rahva nüüdisaegse iseloomu, vaimu ja maitse kõige parema palge, nimelt asjalikkuse, kainuse ja ühtlasi rahvusliku iseteadvuse tõusu peegelduseks.“

Kuivõrd tungivalt vajalik on ühineda selle sooviga, tõendab näiteks järgmine kimp uudisnimedest: *Aarelaid, Aareleid, Aavelaid, Alvela, Aolaid, Avolaid, Eellend, Ehala, Ehalaud, Ehatäht, Ehnurm, Ehila, Heldola, Helila, Helinurm, Helisalu, Heljula, Hiielo, Huimerind, Hurmsalu, Kainelo, Kaljuveri, Kirsila, Koidutäht, Lainela, Lainemäe, Lainevoog, Lainevool, Leinola, Lilleaas, Lillebärg, Lilleleht, Lillemäe, Lilleorg, Lillerand, Lilleste, Mailend, Maimelo, Merelaine, Murdlaine, Ojalill, Rahula, Rahuleid, Roosilaid, Roosiorg, Roosiväli, Saarelind, Sillala, Sinijärvi, Sinikalju, Sinimeri, Sinivee, Sirila, Talivalo, Toomela, Toomeõis, Tutnola, Tuuletare, Tõeleid, Tüünela, Udula, Urmela, Valgelind, Vellerand, Vellerind, Valgustee, Vetekaja, Vetevoog, Vetesina, Võidula, Võidulo, Võimula, Önneväli, Önnepalu, Önnela, Önnelid, Öunaroo, Öösalu.*

Esitatu on ainult väike põimik. Ulatuslikum loendus nõuaks rohkem ruumi kui lubavad selle kirjutise raamid. Vist ei võiks olla kahte seisukohta — need nimed on liiga ilutsevad, liiga tundeavalduslikud. Võrdluseks lisatagu, et näiteks Soomes 1906. aastal alanud nimede soomestamisel ei soovitatud võtta nimesid, mis kõlaksid liiga ilusasti, nagu *Laine, Leimo, Salo* jms. Kõrvutatagu nendega meie *Lainevool, Leinola, Saarelind* ja viimastega omakorda meie tüsedad ning mehised nimed: *Aakre, Aaspere, Agur, Kaldna, Haugjärvi, Järvik, Jõendi, Kallak, Kandre, Maiste, Marana, Raatma, Tõnopa, Vahari, Vaistla* jm.

Vähe arenenud maitse võtab nime valimisel põhinõudeks ilu selle sõna tavalisimas, magedaimas mõttes ning otsustab nõnda, nagu arenemata maitse hindab kunstinäituse väljapanekuid, ilukirjandust, maastikku või riidesorte — eelistatakse vähem väärtuslikku. Maitse arenedes tulevad aga ümberhindamised, tühimusi esialgu kõrgesti hinnatud ilust. Ka saharin suurema annusena on mõrkjas, samuti „ilus pilt“ peatselt talumatu. On seepärast väga mõistetavad mitmed juhtumid, kus „ilus“ nime kandja paari nädala jooksul on valmis tegema kõik, et saada „mitteilusat“ nime.

Seepärast tuleb valimisel aegsasti pidada silmas nimekandidaatide nii tähenduslikku kui ka häälikulist külge. Sest tähenduslikult tüse nimi võib mõjuda foneetiliselt vastupidi, eriti ühenduses mõnede tuletusliidetega ja ka liitumisviisi tõttu (vrd. näiteks ühelt poolt *Sillala* ja teiselt poolt *Silda*, *Sildre* ja *Sildna*), samuti foneetiliselt mehine, tugev nimi ei ole seda sisuliselt (*Vetevoog*, *Önnepalu*, *Roosiõis*, vrd. siiski *Roosna*, *Roosne*). Sisuline ilu ning tundevarjundlikkuse ja häälikulise kaunikõlaliseuse koostöö annab alati kõnesoleva nimerühm äärmustüübi (*Helila*, *Helisalu*, *Sinivee*, *Vellerind*).

Iluliste nimede takistamine — seegi on ala, kus perekonnaseisuametnikkude isiklikul mõjul on suur teotsemisvõimalus.

4. Perekonnanimede sagedusest.

Samade perekonnanimede liiga sagedale kordumisele kõneleb vastu tegelik elu, sest isikunimi on juba olemuselt puhtpraktiline nähtus. Perekonnanimi oma ülisagedase kordumise korral kaotaks seepärast mõtte. Teatavasti näiteks rootsi nimede muutmise tähtsaimaks ülesandeks oli rahvusliku nimikonna rikastamine, sest teatavaid nimesid, nagu *Johansson*, *Karlsson*, *Eriksson*, kandis iga neljas rootslane. Korduvusohutu taipas eestlastele nimede andmisel juba O. V. Masing. Nii kirjutab ta oma „Marahva Näddala Lehes“ (nr. 51 — 1821) masingliku lopsakusega: „Need Mihkel-, Peter-, Karl-, Johhansonid ja muid sonid on maailm ammustki ülleliastegi täis, et neid kül mitte enam tarvis olleks peale kasvatada, et seggadust veel suuremaks teha, kuidas ta jo nüüdki on, et kui ühhest Johhansonist rägಿತakse, mitte ilma tähhenduset arvu polle sada, missugusest Johhansonist jutt on.“

Meil reguleerivad perekonnanimede liigset kordumist kaitseregister ja laialt tarvitusel olevate perekonnanimede nimestik. Kaitseregistrisse kantakse nimed asjaomaste kodanikkude soovil. Laialtlevinute registrit täiendab aegajalt Sise-ministerium. Selle põhikoostisse võeti kõik eestipärased perekonnanimed, mille hääleõiguslikke kandjaid Tallinnas ja Tartus kokku oli 100 või üle selle. Täiendatud on laialtlevinute registrit senini ainult kord (vt. RT 98 — 1935).

Kuid nimetatud tõkkeist on siiski vähe. Näeme ju, et mitmeid nimesid võetakse otse epideemiliselt. Kahtlemata on siin

väga sageli tegemist teadmatusega, aga on samuti kindel, et osa kodanikke mingi seletamata massitunde mõjul taotleavad just levinud nimesid. Sääraste põikpeadega pole midagi teha. Ent teisi, kes soovivad kümneid kordi võetud nime teadmatu- ses — võiksid perekonnaseisuametnikud asjast informeerida. Informatsiooni andmise soodustuseks järgneb allpool nende uudisnimede loend, mida on võetud senini 10 ja enam korda. Arv sulgudes näitab nime sagedust 1. märtsiks 1936. Loomulikult puuduvad selles loendis kaitseregistrisse võetud nimed, samuti täiendavalt laialtlevinud perekonnanimestikku kantud nimed (vt. RT 98 — 1935).

Aare (10), Aas (58), Aasa (37), Aasma (22), Aasmaa (14), Aasmäe (15), Aaspere (11), Ainsalu (11), Alamaa (13), Algma (12), Aljaste (17), Allaste (13), Alliksaar (17), Allikvee (13), Altmäe (10), Arula (27), Arumäe (16), Arusoo (14), Eenmaa (10), Eensalu (15), Eha (22), Ehala (13), Ehasalu (15), Ellermaa (12), Haasma (11), Haljaste (19), Halling (15), Hein (39), Heinaste (18), Heinla (25), Heinlaid (12), Heinmaa (25), Heinmets (15), Heinsalu (14), Heinsoo (22), Heliste (10), Helk (13), Hiieho (10), Hiemäe (18), Hiiesalu (15), Härn (25), Härma (12), Jaanisoo (12), Jaaniste (26), Jaansoo (12), Jõe (11), Jõerand (11), Jõesaar (27), Jõgiste (13), Järve (33), Järvis (10), Järviste (19), Järvlepp (12), Jürisoo (21), Kaar (12), Kaare (12), Kajaste (11), Kalda (53), Kaldma (25), Kaldmaa (14), Kalev (10), Kaljola (10), Kaljula (41), Kaljulaid (15), Kaljumäe (19), Kaljurand (19), Kaljuvee (25), Kallasmaa (19), Kalm (17), Kalmet (13), Kalvik (17), Kanarbik (11), Kase (38), Kasela (22), Kasemaa (19), Kaseorg (12), Kasesalu (12), Kesa (11), Kirsimägi (10), Kirsipuu (27), Kirss (17), Kivila (11), Kivilo (30), Kiviloo (11), Kivimäe (34), Kivimägi (22), Kivioja (19), Kivirand (17), Kivisalu (21), Koha (12), Koidu (12), Koitla (12), Kruusma (24), Kruusmaa (15), Kungla (12), Kuusemets (10), Kuusemäe (11), Kuuskla (10), Kuuskmäe (11), Laanemaa (11), Laanemets (53), Laanemäe (18), Laanemägi (12), Laanes (10), Laaniste (11), Laansalu (19), Laansoo (20), Lahe (13), Laht (13), Laine (15), Laineste (14), Lainevool (21), Lanno (18), Leetmaa (15), Leheste (10), Lehis (14), Lehiste (28), Lehtla (20), Lehtma (11), Lehtmaa (15), Lehtpuu (19),

Lemsalu (11), Leola (12), Liiva (16), Liivamäe (12), Liivik (13), Lille (14), Lillemaa (17), Lillemets (31), Lillemäe (22), Lillemägi (15), Lilleorg (16), Lillepuu (12), Lilleste (10), Loide (15), Loo (18), Luide (10), Lumi (10), Lumiste (32), Lääne (10), Madissoo (21), Maidla (32), Malm (21), Mardiste (10), Martsoo (10), Meresmaa (10), Merila (38), Merilo (17), Meriloo (10), Merimaa (17), Merisalu (12), Meriste (23), Metsa (17), Metsar (11), Metsla (11), Metsma (10), Metsoja (14), Mihkelsoo (13), Murumets (10), Mäesalu (25), Mändla (16), Männiste (34), Neem (12), Neeme (21), Niine (15), Niinemets (16), Niinepuu (11), Nurmela (15), Nurmik (13), Nõlvak (14), Nõmme (16), Nõmmik (16), Nõmmsalu (12), Ojala (27), Ojamets (15), Ojamäe (10), Ojasaar (13), Ojasalu (28), Ojasoo (13), Ojaste (41), Oks (13), Orumaa (13), Oruste (10), Otsmaa (11), Paas (31), Pajula (16), Pajuste (31), Palmiste (29), Paluoja (17), Pedak (11), Peensalu (10), Peetsalu (20), Piiraja (10), Piirsalu (20), Priimägi (10), Põhjala (12), Põldma (33), Põldmaa (43), Põldme (10), Põldmets (13), Põldoja (20), Põldre (12), Põllu (18), Põlluste (11), Pürg (19), Pärismaa (12), Pärna (43), Pärnamets (10), Pärnapuu (17), Pärnaste (18), Raag (16), Raid (45), Raidma (22), Rajamäe (12), Rajaste (11), Randma (20), Randmaa (39), Randmäe (20), Randoja (54), Rannala (15), Rannamäe (23), Rannu (15), Reidla (14), Reimets (17), Reinmets (12), Reinsalu (27), Riismaa (18), Rohtla (47), Rohtlaan (11), Roomets (10), Roosileht (14), Roosimaa (11), Roosimägi (18), Roosipuu (19), Saare (16), Saidla (12), Salumaa (13), Salumets (20), Salumäe (22), Salundi (10), Sepa (11), Sillaste (33), Sinijärv (12), Sinimäe (19), Sinisalu (19), Soodla (22), Soosaar (11), Soosalu (45), Suviste (16), Sõmer (30), Sõstar (10), Säde (14), Tali (51), Talvet (14), Talviste (10), Tammaru (25), Tamme (34), Tammela (25), Tammeleht (10), Tammemäe (10), Tammets (15), Tammjärv (14), Tammoja (11), Tammsaar (14), Tamsalu (18), Teesalu (23), Tiik (19), Toome (32), Toomiste (19), Toomla (10), Toomsalu (48), Toomsoo (16), Truupõld (22), Tõnismäe (10), Tõnissoo (11), Tõniste (11), Tähiste (10), Udu (12), Uusmaa (19), Vahtra (27), Vahtramäe (22), Vahur (34), Vaikla (14), Vaiksaar (11), Vainola (17), Vainomäe (10), Vainu (10), Vainula (15),

Valdma (13), Valdmaa (33), Valdmets (11), Valdur (10), Valgma (12), Vallimäe (10), Valliste (11), Vare (11), Veermaa (11), Veersalu (12), Veskimäe (10), Viikmaa (10), Viirsalu (18), Vilbaste (21), Võhmar (10), Väin (13), Väliste (11), Öismaa (13), Öispuu (22).

Nagu nähtub sellest nimestikust, samuvad sageduselt praegu esirinnas järgmised nimed: Aas (58), Randoja (54), Kalda (53), Laanemets (53), Tali (51), Toomsalu (48), Rohtla (47), Raid (45), Soosalu (45), Põldma (43), Pärna (43), Kaljula (41), Ojaste (41). Arvestades seda, et iga võtmisühiku kohta tuleb keskmiselt $2\frac{1}{2}$ üksikisikut, saame küllalt suure arvu samu perekonnanimesid kandvaid isikuid, vaidlematult vististi liiga suure arvu. Pealegi esinevad mitmed neist nimedest arvukalt juba endiste perekonnanimedega seas (näiteks Aas, Kalda, Laanemets, Soosalu jt.).

Eriti viimased kuud tõendavad, et nimede omapärastamine on kujunenud sõna otseses mõttes rahvuspoliitiliseks liikumiseks. Ometi viimaks! Dr. O. Kallas lõpetab oma avakirjutise albumis „Eestlasele eesti nimi“ (ilmunud 1921) järgmiste ridadega:

„Kas oleme küpsed või mitte? Loodame, et juba esimesed hulgalsed nimedemuutmised sellele küsimusele jaatava vastuse annavad.

„Kui ei ole, siis peame küpsema, sest enne seda ei ole meie iseolemine rahvusena ja riigina kindlustatud. Nimede eestistus ei ole ainult küpsuse tunnistajaks, vaid ikka ja alati ka küpsemise kiirendajaks. Sellepärast olgu tervitatud igaüks, kes selle liikumise ette oma jõudu rakendab!“

Neliteist aastat vastas rahvas O. Kalda küsimusele vaikimisega. Ja selles vaikimises sisaldus eitus. Kuid nüüd, enam kui neliteist kuud juba rahvas teotseb, ja see teotsemine on võimas jaatav vastus. Rahvas on küps.

Teatavasti olulisem osa eestistustöös lasub perekonnaseisuametnikel. Nende ülesanded sel alal on mitmesugused ning mitmesuguse kaaluga, kuid õigusega kinnitab O. Angelus, et „Muidugi on keeleline küsimus perekonnanimedega, samuti ka nimede eestistamise ja üldse muutmise juures raskemaid küsimusi“. („Linnad ja Alevid“ nr. 6/VIII — 1935, lk. 87.) Arvestades seda tõsiasja, tuleb kõigiti soodustada perekonnaseisuametnikkude tööd vastavate materjalide ja juhendite juurdesoeta-

misega. Eelnevad read on püüdnud anda mõningat sellealast lisaainest, kuid neist ridadest on vististi ka selgunud, et ajakirja artikli ruum on liiga piiratud selle küsimuse ulatuslikumaks valgustamiseks. Kõigepealt ei või unustada, et iga kõnesolevat ala jälgiva käsitluse peavooruseks on näidete rikkalikkus. Kimp tüübilisi näiteid ütleb sageli rohkem kui pikk teoreetilist laadi seletus.

Hindamatu väärtusega on nimede-ees-tistustööle ka meie perekonnanimede üld-nimestiku koostamine. Kuuldavasti on Riigi Statistikeskbürool vastav sedelnimestik juba enam-vähem valmis. Võimaluse selle teostamiseks andsid teatavasti 1934. aasta rahvaloenduse andmed. Ei tohiks teha raskusi selle nimestiku lõpuleviimine ja avaldamine trükis.

Perekonnanimede ja nimede muutmise põhjustest.

Oskar Angelus.

(Järg.)

Eeltoodud põhjustel perekonnanimede ja nimede muutmise otsustamine allub peale Siseministri veel omavalitsuste perekonnaseisuametnikkudele, kes aga ise ei tohi otsustada oma perekonnanime või nime muutmist, millise nõude vastu kahjuks ikka veel eksitakse. Perekonnanimede korraldamise seaduses ei leidu küll otsest keeldu omavalitsuse perekonnaseisuametnikule ise otsustada oma perekonnanime või nime muutmise sooviavaldust, kuid sellele vaatamata peab asuma seisukohale, et ta ei saa teha seda: 1) maksev üldpõhimõte on, et ametnik ise ei otsusta oma asja, kuigi meil praegu maksev administratiiv-seaduseandluses ei leidu niisugust üldist eeskirja¹⁾, nagu see maksev kohtunikkude suhtes, mis keelaks ametisikutele osavõtmise niisugustest asjadest, millest nad ise on huvitatud; sellel seisukohal asub ka Riigikohus, kes on mitmel korral seletanud (näit. adm.-osak. toim. nr. 144¹ — 30. jaanuarist 1934), et „keegi ei või isiklikku asja otsustada, kasutades võimu, mis temale antud, ja olla ühel ajal paluja ja otsustaja“; 2) Perekonnanimede korraldamise seaduse mõtte kohaselt peab sooviavaldaja ja otsustaja olema kahes isikus, sest perekonnanime või nime muutmise vastu võivad asjast huvitatud isikud esitada vastuvaidlusi, mis esitatakse otsustajale. Seetõttu peavad omavalitsuse perekonnaseisuametnikud, kes soovivad muuta oma perekonnanime või nime, seda tegema teise omavalitsuse perekonnaseisuametniku või Siseministri kaudu.

Järjekorras kolmandaks perekonnanime muutmise põhjuseks näeb Perekonnanimede korraldamise seadus ette soovi eristada perekonnanime, kui see on liiga laialt tarvitusel (§ 8 teise lõike p. 3). Sel-

lel ja allpool loendavatel põhjustel võib muuta perekonnanime üksnes Siseminister harilikus maksulises korras. Mõned perekonnaseisuametnikud on ka sellesse liiki kuuluvate perekonnanimede muutmise otsustamise võtnud enda ülesandeks ja on isegi läinud veel kaugemale: perekonnanimesid, mis teatava omavalitsuse üksuse piirkonnas tuleb ette suuremal arvul, on arvatud laialt tarvitusel olevate perekonnanimede hulka. Mõnikord on perekonnaseisuametnikud jätnud sarnased asjad otsustamata ja on saatnud need otsustamiseks Siseministrile, lugedes levinekuks üht või teist perekonnanime oma maitse, oma arvamuse järgi. Nii on neil motiividel esitatud Siseministrile sarnaste perekonnanimede muutmise sooviavaldusi nagu Oks, Kingsepp, Juurikas jne. Perekonnaseisuametnikud peavad pidama meeles, et kõnesoleval põhjusel võib Siseminister harilikus korras muuta ainult neid perekonnanimesid, mis on loetletud laialt tarvitusel olevate perekonnanimede määruse lisas (RT 107 — 1934 ja selle täienduse RT 98 — 1935). Ühtki teist perekonnanime, olgu see teatavas kohas, näiteks külas, kui laialt levinenud, ei loeta perekonnanimede muutmise mõttes laialt levinenud perekonnanimeks.

Neljandaks perekonnanime muutmise põhjuseks loeb seadus soovi hoida alal sugukonnanime. Sellel alal juhtub küll vähe eksimusi perekonnaseisuametnikkude poolt, kuid nähtavasti ei ole siiski kõik teadlikud seletamises kodanikule, mida nimelt tuleb mõista sugukonnanime alahoiu all või õigemini, kus on selle mõiste piirid. Need piirid on õige kitsad. Perekonnanimede ja nimede korraldamise määruse § 9 järgi tuleb Perekonnanimede korraldamise seaduse § 9 p. 4 ettenähtud sugukonnanime all mõista sooviavaldaja naise või ema vallaspolve perekonnanime. Teisi võimalusi kehtiv kord ei tunne.

¹⁾ Seda küsimust korraldab Administratiivmenetluse seadus, mis hakkas maksma 1. aprillist 1936 (RT 4 — 1936).

Järjekorras viiendaks perekonnanime (§ 8 teise lõike p. 5) ja nime muutmise (§ 25 teise lõike p. 2) põhjuseks loeb seadus soovi mitmest perekonnanime teisendist, resp. mitmest nimest tarvitada ainult üht perekonnanime, resp. nime. Kui mitmest perekonnanime teisendist, resp. mitmest nimest on üks võõrapärane ja teine eestipärane ning võtta soovitakse eestipärane perekonnanimi või nimi ainsa perekonnanimena või nimena, on tegemist eestistamisega, see tähendab, sääraseid muutmisi võib toimetada ka perekonnaseisuametnik lihtsustatud korras. Perekonnanime või nime muutmist tuleb sooviavaldajal säärasel juhul põhjendada sooviga eestistada oma perekonnanime või nime. Kui kõik perekonnanime või nime teisendid on eestipärased, Siseminister võib kõnesolevate seaduse määruste alusel lubada kodanikule kanda üht teisendit ainsa perekonnanimena või nimena, kuid see muutmise pole enam eestistamine ja toimub seetõttu ainult harilikus, mitte lihtsustatud korras. Kui kõik perekonnanime teisendid või nimed on võõrapärased, ei saa eesti rahvusest kodanik neist võtta ühtki ainsa perekonnanimena või nimena Perekonnanimede korraldamise seaduse § 11 põhjal, tal tuleb kas jääda kõigi perekonnanime teisendite või kõigi nimede juurde või valida endale sootuks uus, eestipärane perekonnanimi või nimi (resp. nimed). Tõsi küll, nimede suhtes ei sea seadus ise seda nõudmist üles, sest seaduse § 26 ei viita seaduse § 11, ja jätab küsimuse otsustamise Siseministrile, kuid arvestades seaduse peasihti — eestistada eesti soost kodanikkude perekonnanimed ja nimed — peab arvama, et eestlasele ei saa määrata nimede muutmise korras võõrapärast nime. Kui üks perekonnanime teisenditest esineb laialt tarvitusel olevate perekonnanimede määruse lisas (RT 107 — 1934 ja 98 — 1935), näiteks Rehmi-Rähni, saab võtta ka selle üldiselt andmiseks keelatud perekonnanime, käesoleval juhul Rähni, sest kodanik tegelikult kannab seda, olgugi ühes teise perekonnanimega. Kui üks perekonnanime teisenditest on kantud kaitseregistrisse, näiteks Tamme-Tammets, saab seda kaitseregistrisse kantud perekonnanime eeltoodud põhjusel samuti määrata ainsa perekonnanimena.

Lõpuks mainib seadus perekonnanime ja nime muutmise põhjustena veel muid, eelloetletud punktides nimetatamata põhjusi (§ 8 teise lõike p. 6 ja § 25 teise lõike

p. 3), mis Siseminister peab küllaldaseks. Need põhjused on juba puht-subjektiivset laadi ja siin kaalub Siseminister iga üksikut juhtumit ses mõttes, kas esile toodud põhjus tõesti tingib perekonnanime või nime muutmist. Perekonnanime muutmise sarnasteks põhjusteks võivad olla: soov muuta perekonnanime seetõttu, et perekonnanimeks on nimi (nagu Maret, Valdur jne.), soov vabaneda perekonnanimest, mida kannab tuntud kurjategija, soov vabaneda lahutatud mehe perekonnanimest ja muud sarnased. Nime muutmise „muudeks põhjusteks“ võivad olla: soov muuta nimede järjekorda, näiteks võtta Jaan-Madise asemele Madis-Jaan, soov eralduda isikust, kes kannab sama nime ja perekonnanime kui sooviavaldaja ja muud sarnased.

Nüüd veel mõned üldist laadi märkused. Kodanik, kes soovib muuta oma perekonnanime võõrkeelse-kujuliseks, peab, kui tekib kahtlus ta rahvusliku kuuluvuse kohta, esitama Rahvusse kuuluvuse aluste määramise seaduse (RT 93 — 1934) § 9 ettenähtud tunnistuse oma kuuluvuse kohta sellesse rahvusse, mille keele kujulise perekonnanime ta soovib võtta (Perekonnanimede korraldamise määruse § 11). Kuna Rahvusse kuuluvuse aluste määramise seaduse § 8 ja 9 põhjal saab anda sarnaseid tunnistusi ainult sakslastele, venelastele, rootslastele ja neisse vähemusrahvustesse kuuluvatele kodanikkudele, kelle üldarv Eestis ületab kolmtuhat (viimase rahvaloenduse andmetel kuuluvad siia peale eelnimetatud rahvuste veel lätlased ja juudid), ei saa näiteks lubada uue perekonnanimena prantsus- või ingliskeelse kujuga perekonnanime. Analoogia põhjal peab arvama sedasama ka nimede suhtes. Kuna võõrkeelse kujuga nimede juures on sageli raske otsustada, missuguse keele kujuliseks tuleb lugeda üht või teist nime, ei ole muulaste juures tähtis, missuguse võõrkeele kujulist nime nad soovivad võtta ja kas soovitud nimi vastab nende rahvuse keele kujule.

Siseministeriumis kujunenud praktika järgi võib määrata ka kaks (kuid mitte rohkem) nime, kuigi see ei ole päris kooskõlas Perekonnanimede korraldamise seadusega (§ 25 teise lõike p. 2) ja Perekonnaseisuseaduse (RT 191/192 — 1925) § 29 eeskirjadega; igal juhul on see küsimus vaieldav. Olgu kuidas ta on, kuid meeles peab pidama, et kõik ühele ja samale isikule kuuluvad nimed on ühevõrdselt obligatoorsed, kusjuures ei ole lubatav — vas-

tandina näiteks saksa praktikale — et ametlikus elus jäetakse ära esimene nimi ja tarvitatakse kas teist või koguni kolmandat-neljandat (samal seisukohal A. T. Kliimann artiklis „Nimeõigus“, avaldatud ajakirjas „Eesti Politsei“ nr. 2 — 2. märtsist 1931). Seetõttu on ülearune valida endale mitu uut nime olemasolevate muutmise puhul või registreerida vastsündinud last mitme nime all. Välismaal, nagu Saksamaal ja Inglismaal, on see mõeldav, laps võib seal ka ametlikus elus tarvitama hakata oma nimedest seda, mis talle isiklikult kõige rohkem meeldib.

Nagu teada, ei loe Perekonnanimede korraldamise seadus perekonnanime ja nime muutmise küllaldaseks põhjuseks asjaolu, et perekonnanime või nimi perekon-

naseisuraamatute järgi õigekirjutuselt ei vasta eestikeelse õigekeelsuse eeskirjadele. Sarnaste perekonnanimede ja nimede ortograafiline parandamine toimub mitte muutmise, vaid parandamise korras. Eriti eksivad siin perekonnaseisuametnikud sageli nimede osas, katsudes nime ortograafiliselt või keeleliselt parandamise asemel nime muuta just muutmise korras, mis toob üleliigset tööd perekonnaseisuametnikkudele, Siseministeeriumile, koormab Riigi Teatajat ja on ebasoovitav kodanikkudele, sest nende nimede muutmine venib seetõttu. Olgu juurde lisatud, et vastandina perekonnanime või nime muutmisele võivad perekonnaseisuametnikud ise otsustada oma perekonnanime või nime parandamise küsimusi.

Administratiiv-sissenõudmise seaduse muudatused.

M. Hansen.

Administratiiv-sissenõudmise seaduse muutmise seadus, mis avaldatud RT. 29 — 1936 toob märgatavaid muudatusi sissenõudmist toimetavate asutuste ja isikute suhtes, eriti ka puudutades omavalitsusi.

Teatavasti nõutakse administratiiv korras sisse 1) riigi ja omavalitsuste avalikud maksud, lõivud ja nendega seotud trahvid, viivituse ja lisarahad ning protsendid, 2) muud maksud, trahvid, võlad, kahjud ja nende protsendid, mis vastavate seaduste järgi alluvad sissenõudmisele administratiiv korras.

Viimaste hulka kuuluvad mitmesugused maksud, millede sissenõudmine administratiiv korras on otseselt ettenähtud samades seadustes, milledest teatav maks tingitud, nagu mitmesugused asunikude võlgade tähtajalised maksud jne.

Seni maksva korra järele toimetab sissenõudmist kõigi nende maksude kohta politsei vaatamata asjaolule, kas see oli riigi või omavalitsuse maks või nõudmine riikliku asutuse kasuks, sest seaduses on eeskiri, et administratiiv korras sissenõudmist toimetab politsei, kui seaduses selleks ettenähtud korras teist ametnikku või asutust määratud ei ole. Ühegi teise asutuse peale seda kohustust senini pandud ei olnud.

Muudetud seaduses jääb ka tähendatud eeskiri maksma, kuid sellele juure tulevad uued eeskirjad §§ 3 ja 4-das, mis panevad juba otseselt teatavate maksude sissenõudmise teiste asutuste peale ja nende maksude sissenõudmist saab politsei peale panna vaid erikorraldusega. Nii ei ole politsei enam üksinda kõigi nende administratiiv korras sis-

senõutavate maksude sissenõudja, vaid sama administratiiv sissenõudmise seaduse järele on juba ka paralleelselt teised asutused ja isikud. Nii on pandud sissenõudmise kohustus:

1) § 3 järele riiklikkude asutuste peale, kes sissenõudmist korraldavad selleks määratud ametnikkude kaudu; 2) samuti toimetavad riiklikud pangad nende valitsemisel olevate kapitalide, fondide ja laenude alal administratiiv sissenõudmist oma ametnikkude kaudu või Majandusministri nõusolekul selleks eriti määratud ametnikkude kaudu, kui tähendatud kapitalide, fondide või laenude eeskirjades on ette nähtud administratiiv sissenõudmine; 3) § 4 kohaselt toimetavad omavalitsused oma ringkonnas omavalitsuste maksude sissenõudmist oma ametnikkude kaudu; 4) vähemusrhuvuste kultuuromavalitsused ja kojad toimetavad oma maksude sissenõudmist oma ametnikkude kaudu.

Nii on seaduse muutmisega pandud terve rea maksude sissenõudmine otseselt teistele asutustele. Politsei on kohustatud sisse nõudma ainult need mitmesugused maksud, mis ei kuulu nõudmisele neile, eelpooltoodud asutuste liikidele.

Teisest küljest võib aga küll politsei peale panna osa eelpool tähendatud maksude sissenõudmise, kuid selleks on vaja iga ala maksude kohta erimäärust.

Riiklikkude asutuste ja riiklikkude pankade sissenõudmiste toimetamine võidakse panna Vabariigi Valitsuse määrusega politseile või selleks eriti loodud asutustele.

Siseministri määrusega võidakse valdades panna omavalitsuste maksude sissenõudmine politseile ja samuti Siseministri erikorraldusel võidaks kulturomavalitsuste ja kodade maksude sissenõudmine panna politseile — kui ka omavalitsustele, kui tähendatud maksud on seoses omavalitsuse maksudega.

Muudetud seaduse alusel võidakse ka laiendada omavalitsuste maksude sissenõudmise kohustust osa riigi maksude peale, kuid selleks on ka vaja eri määrust, mis antakse Majandusministri poolt kokkuleppel Siseministriga. Need maksud peavad aga olema seoses omavalitsuste maksudega või omavalitsused peavad neist osa saama (tulumaks).

Toodud asjaolud on olulised muudatused adm. sissenõudmise seaduses. Teised muudatused on redaktsioonilist laadi ja tin-

gitud vaid nendest eelpooltoodud muudatustest.

Eeltoodu järele on aga selge see, et omavalitsustel tuleb asuda omavalitsuste maksude sissenõudmisele, alates 1. juulist 1936. a., millal hakkavad need muudatused maksma.

Määrusi, mida näevad ette seaduse §§ 3 ja 4, pole seni antud. Nendega võidakse küll valdades omavalitsuste maksude sissenõudmine panna politsei peale. Kas aga seda sünnib, ei ole veel praegu teada ja milleks ka väga vähe lootusi. Igal juhul tuleb küll vallaomavalitsuste tegelastel hakata mõtlema sellele, kuidas maksude sissenõudmist korraldada alates 1. juulist s. a.

Kuidas sünnib tehniliselt maksude sissenõudmine administratiiv sissenõudmise seaduse ja teiste vastavate tsiviil seaduste järele administratiiv korras, selle juures peatume edaspidi.

Vallavanemate palgast ja vallavalitsuste töörohkusest.

(Mõtteid valdade ümberkorraldamise puhul.)

Juhan Kruustee.

Ühenduses päevakorral püsiva valdade ümberkorraldamisega on „Maaomavalitsuse“ veergudel viimasel ajal pidevalt käsitatud ka meie tulevase vallavanema küsimust. Nii käsitab seda küsimust „Maaomavalitsuse“ eelmises numbris ka lugupeetud vallavanem V. Mälk, kes, kui tegelik ja vilunud töomees, toob oma kirjutises esile seisukohad, millistele kuidagi ei saa vastu vaielda, eriti selles osas, mis puutub vallavanema kui vallaomavalitsuse juhi võimupiiridesse ja kohustustesse. Käesolevas artiklis tahaksin aga puudutada meie vallavanemate palgaküsimust ja ka töökoormatust meie vallavalitsustes.

Nagu üldiselt teada, on meie praeguste vallavanemate „palk“, mida neile vallavolikogude otsuste kohaselt maksetakse, õigmini küll kõik muu, kuid mitte vallaomavalitsuse kõrgema juhi ja valla esimese kodaniku tasu tehtud töö eest. Ei saa ju ometi keegi nõuda, et vallavanem selle 5—20-kroonise kuupalga eest, mida vald temale maksab, peaks igal kantseleipäeval vallamajas istuma, et valla kodanikele tarbekorral kättesaadav olla.

Rõõmustaval kombel on eriti viimasel ajal, kus vallavanemate ja vallavalitsuste töömitmeti suurenenud, ka siit ja sealt häält kuuldavale tulnud, et vallavanemate, vallavalitsuste liikmete ja valla kantselei tööjõudude palgad üleriikliselt normeerimisele võetaks. Need üksikud häälled on ulatunud ka

Siseministeeriumi omavalitsuste osakonnani, kust 23. märtsil k. a. nr. 1842. all saadeti ajutistele maavalitsustele ringkirjaline korraldus, milles teatavaks tehakse, et kuna vallaomavalitsuste ümberkorraldamine on ees ning sellega ühenduses ka uue üldise vallaomavalitsuste seaduse väljatötamine, kus ka palkade küsimus leiab lahenduse, siis ei peeta praegusel momendil soovitavaks vallavanemate ja nende abide palkade normeerimist ei üleriiklikult ega ka maakondade viisi.

Kuid arvestades vallavanemate ja nende abide kohustuste ja töökoorma tõusuga viimastel aastatel ning teiselt poolt ka elukalliduse tõusuga võrreldes ajaga, mil olid valla valitavate ametnike valimised ja nende palkade kindlaksmääramised, peab siseministeeriumi omavalitsuste osakond õiglaseks, kui vallavolikogud neis valdades, kus palgad on tõeliselt madalad, võtaks need ümberkorraldamisele ja ajutised maavalitsused lubaks need volikogude otsused täitmisele.

Selle ringkirja põhjal ongi juba mõned üksikud vallavolikogud asunud vallavanemate palkade osalise tõstmisele ja Harju ajutise maavalitsuse poolt on isegi maakonna kohta välja töötatud mõnesugused normid, milliseid soovitatakse vallavolikogudel võtta vallavanemate palkade tõstmisel alammääradeks. Need alammäärad näevad ette, et valdades kuni 1500 elanikuga oleks vallavanema palga alammääraks 25 kr., valda-

des kuni 2500 elanikuga — 30 kr., valdades kuni 3500 elanikuga — 35 kr. ja üle 3500 elanikuga valdades — 40 kr. kuus.

Kuid ühenduses vallavanemate palkade osalise tõstmisega on ilmsiks tulnud ka teine nähe, millest kuidagi vaikides ei saa mööda minna. Nimelt on üks vallavolikogu Harjumaal ühenduses vallavanema palga tõstmisega otsustanud pöörata ajutise maavalitsuse poole palvega, et vallavalitsuse tööd vähendada k s. Põhjusena tuakse otsuses ette, et vastasel puhul tekkivat vajadus uute tööjõudude juurepalkamiseks valla kantseleisse ja see omakorda võivat suurendada maksumaksjate maksukoormat!

See vallavolikogu otsus ja omapärane palve tundub esialgsel vaatlemisel niivõrd pentsikuna, et ei tihka uskuda silmi. See otsus on niivõrd üllatav, et sunnib imestades küsima: Kas tõesti leidub meil veel vallavolikogusid, kes väikese maksukõrgenduse kartusel, mis pealegi tunduks üksikule maksumaksjale kübemekesena, ei tihka valla kantseleisse juure võtta mõnd väiksemapalgalist ametnikku, kes aitaks suurenenud kantseleitöö vallavalitsuses korralikult ära teha? Kas tõesti leidub meil praegusel rahvuslikul tõusu ajajärgul veel „vallisid“, kes aru ei suuda saada, et need suured riikliku ja rahvusliku tähtsusega ülesanded, mis eriti viimasel ajal meie vallaomavalitsuste tööd on suurendanud, osutuvad seevõrra suurteks ja ülitähtsateks pühalikeks ülesanneteks, et nende eduka ja hooga teostamise puhul võiks ka maksumaksja kodanik nurisematult krooni ehk paari võrra maksusid rohkem kanda? Sest kui pole seda maksumaksjat senised maksunormid suutnud roopast välja lüüa, siis ei suuda seda loodetavasti ka see tulevane väike maksukõrgendus, mis pealegi vaid ajutiseks võib osutada.

Aga lähemalt asjale vaadeldes peab kahjatsusega tunnustama, et meil leidub ikkagi veel sarnaseid kitsa silmaringi ja vaatepiiriga „vallisid“, kes ei suuda üle oma taluõue kaugemale näha ja kelle arvates ka iga sendikegi, mis maksumaksja koormatusele riiklistes ja rahvuslistes huvides juure võiks tulla, ähvardab selle maksumaksja hinge kinni pigistada. Need kitsa silmaringi ja vaatepiiriga „vallisid“ ei suuda ikkagi veel aru saada sellest neile kurvast tõsiasjast, et nende koht on praegusel 20. sajandil raudvarana juba arhiivis ja et nende asemele peavad vallavolikogudesse tulema mehed, kes oma silmaringilt ja vaatepiirilt on tõelised vallisid, kes suudavad eelistada

üldtähtsaid riiklikke ja rahvuslikke algatusi igapäevastest pisiasjadest ning kes võivad valla asju vallavolikogudes lahendada ainult sellaselt, et sellest lahendamisest tuleks kasu nii meie riigile kui ka tervele Eesti rahvale. Need ajad, mil rahva poolt valitud mehed kartsid, et nad oma valijaile väikese maksukõrgenduse näol liiga võivad teha, peaksid suurte riiklike ja rahvuslike kaalutluste mõjul praegu juba ammu kadunud olema.

Üldiselt asja peale vaadates paistab aga praegune mõnede valdade hädaldamine töökoorma suurenemise ja ametnike juurepalkamise vajaduse üle pisut enneaegne olevat, sest vaevalt aasta või poolteise vältel on meie vallaomavalitsused saanudki tunda seda kurdetud suuremat tööpinget. Sest enne 12. märtsit 1934. a. oli ju valdade tööpinge märksa vähem ja ka järelvalveasutused polnud valdade suhtes siis kaugeltki nii nõudlikud, nagu praegu. Praegusel üldisel tervenemise ajajärgul on aga ka valdade töökoormatuse suurenemine ja vallavalitsuste tegevuses suurema korralikkuse nõudmine väga hädavajalikud operatsioonid ning ilma nendeta ei suudeta saavutada riigi organismi täielikku tervenemist.

Kui aga maksuvusele pääseb uus vallaomavalitsuste seadus, siis korraldab see kogu meie vallaomavalitsuse ümber ja arvatavasti ei ole siis enam kaugel ka uus vallaomavalitsuste tulude seadus, mis annab valdadele avaramad võimalused uute tulude hankimiseks. Sellega avaneks ka vallaomavalitsustel võimalus katta uues olukorras tekitatud uusi kulusid vallavanemate, vallavalitsuste liikmete ja valla kantselei tööjõudude suurendatud palgakrediitide näol.

Praeguses olukorras on aga, nagu eelpool märgitud, vallavolikogudele juba võimalused näidatud, kuidas nad vallavanemate palgaolusid ajutiselt kuni uue seaduse maksmahakkamiseni ümber võivad korraldada. Muidugi ei tohi vallavolikogud unustada, et nad vallavanemate palkade suurendamisel peavad ära näitama ka krediidiallikad, millistest need kulud kaetakse.

Nii on vallavolikogudele nüüd kõrgemalt poolt ette näidatud suund, mida mööda neil tuleb edasi sammuda kuni uue vallaomavalitsuste seaduse ilmumiseni. Uue seaduse ilmumise aeg ei ole arvatavasti enam mägede taga ja senikaua peavad ka meie vallad, kes alati on olnud sitked, suutma praegusele suurendatud töörohkusele vastu pidada.